

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0425U000182

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 26-05-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Хоміцький Василь Романович

2. Vasyl Khomitskyi

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: кандидат наук

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 07.00.01

Назва наукової спеціальності: Історія України

Галузь / галузі знань: Не застосовується

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 05-06-2025

Спеціальність за освітою: "Релігієзнавство", диплом про перепідготовку з присвоєною кваліфікацією "Історик, вчитель історії"

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): Д 58.053.04

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 03.19.21, 03.01

Тема дисертації:

1. "Інституалізація УПЦ КП в Україні (1990-ті – 2018 рр.)"
2. "Institutionalization of the Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate in Ukraine (1990s – 2018s)"

Реферат:

1. У дисертаційній роботі, присвяченій інституалізації Української Православної Церкви Київського Патріархату, проаналізовано історіографію проблеми, джерельну базу та теоретико-методологічні засади дослідження. Застосування тематичного принципу аналізу історіографії засвідчило вагомий напрацювання науковців в окремих сегментах обраної теми. Джерельна база дослідження представлена корпусом архівних документів і матеріалів ЦДАВО України, ЦДАГО України та державних обласних архівів у Львові, Івано-Франківську, Чернівцях, Луцьку. Виокремлено поняття «конституювання» щодо помісної Української Православної Церкви, оскільки змістовий компонент цього терміну бере до уваги тисячолітню історію Української Православної Церкви, яка не створюється, а отримавши автокефальний статус, переходить на новий етап свого розвитку. У дослідженні визначено концептуальні засади розвитку інституалізаційних процесів УПЦ КП у контексті утвердження україноцентричності та перспектив набуття автокефального

статусу у Вселенському православ'ї. Виокремлено проблему юрисдикційного домінування Московського патріархату в Україні, який не зміг адаптуватися до нових викликів, породжених деструкцією СРСР, пропонуючи ілюзію автокефалії у вигляді широкої автономії УПЦ у структурі Московського патріархату. Проведення антиканонічного Харківського собору (1992 р.) лише поглибило внутрішнє протистояння в УПЦ (МП). Попри обрання нового предстоятеля – митрополита Володимира (Сабодана), не вдалося локалізувати автокефальні настрої духовенства і віруючих, а навпаки підштовхнуло їх до підтримки автокефального руху. Відродження УАПЦ відповідало національним прагненням українців побудувати незалежну державу й відбувалося на основі взаємодії національно орієнтованих громадсько-політичних сил і духовенства. Її фундаментальною основою вважали автокефальну Православну Церкву. Встановлено причинно-наслідковий зв'язок об'єднання частини УПЦ (МП) з УАПЦ й заснування УПЦ КП у 1992 р. Виявлено глибокі протиріччя між її ієрархами та шляхи подолання розколу у православ'ї і побудови національної помісної Церкви, що обумовлювалося втручанням адміністративного ресурсу та характером стосунків між ними. Консолідації єпископату УПЦ КП сприяло предстоятельство патріарха Філарета (Денисенка). Проте принципи соборноправності в управлінні Церквою не набули належного розвитку, що гальмувало формування її «київської ідентичності». Інституалізація УПЦ КП як процес переходу від самоврядних автокефальних парафій до створення організованих структур з чіткою ієрархією влади, регламентацією діяльності у правовому полі держави відбувалася в кілька етапів. Запропоновано авторську періодизацію інституалізації УПЦ КП, що включає формування парафіяльної мережі, діяльність монастирів і чернецтва, становлення системи духовної освіти та канонічно-юрисдикційну незалежність Української Православної Церкви. Проаналізовано динаміку формування конфесійної мережі, заснування епархій в межах адміністративних кордонів областей та їх структурування, формування епархіальних управлінських органів, благочинь, кадрові ротації. З'ясовано, що конфесійна мережа у 1990-х рр. формувалася в умовах конфлікту УПЦ КП з РПЦ / УПЦ (МП) і конфесійного суперництва з УГКЦ, яке посилювалося втручанням органів влади й набирало форм конфронтації або протистояння. Відродження чернечо-монастирського життя з його традиційно могутнім духовним потенціалом мало на меті створення сучасних центрів паломництва з притаманними їм господарськими і культурно-просвітницькими функціями. Найбільше монастирів зосереджено у західних областях України, що корелюється з рівнем релігійності населення та активністю епархіальної діяльності. Доведено, що питання канонічного статусу УПЦ КП стало одним із основних у процесі її інституалізації. Встановлення діалогу з Константинопольським патріархатом спонукали релігійних лідерів до пошуку канонічного обґрунтування процедури надання томосу й обумовило формування прийнятної моделі для суб'єктів цього процесу. Зasadничою умовою було подолання міжправославного розколу в Україні та об'єднання православних конфесій, що з огляду на деструктивну позицію УПЦ (МП) було малоімовірним. Сприяння міжправославному діалогу з боку керівників держави, залучення до цього процесу державних інституцій, окремих політиків і культурних діячів у 2008 р. не мало очікуваних результатів. Проте Вселенським патріархатом було деталізовано процедурні питання конституювання помісної Церкви, які лягли в основу процедури надання томосу ПЦУ в 2018 р. Гальмівним чинником вирішення «українського питання» був Московський патріархат, який впливав на стан церковних взаємин не лише в Україні, але й у світовому православ'ї. Ключові слова: інституалізація, УПЦ КП, УАПЦ, УПЦ, УПЦ (МП), УГКЦ, Вселенський патріархат, парафіяльна мережа, монастир, духовна освіта.

2. The dissertation is devoted to the institutionalization of the Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate and examines the historiography of the subject, the source base and the theoretical and methodological foundations of the research. The thematic approach to historiographical analysis showed significant scholarly contributions in specific segments of the chosen topic. The source base of the research consists of the corpus of archival documents and materials of the Central State Archive of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine (TsDAVO), Central State Archives of Public Organizations of Ukraine (TsDAHO) and regional state archives in Lviv, Ivano-Frankivsk, Chernivtsi, and Lutsk. The published documents are united into five categories: legislative acts shaping the legal framework of the UOC-KP; official church documents; statistical and sociological materials; reports and speeches delivered by church leaders; memoirs, statements, interviews of participants of events;

Internet resources and official websites of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (UAOC), the UOC-KP, the UOC (MP) and individual eparchies. The combination of general and specialized scientific methods facilitated a comprehensive, objective study of the processes of institutionalization of the UOC-KP. The author examines the institutionalization of the UOC-KP as a system consisting of separate interrelated elements: the autocephalous system, synodal and eparchial governing bodies, the institutionalization of the parochial network, monasteries, the educational model for the clergy training. The similarity of the goals and objectives and nation-building potential of the UAOC and the UOC-KP allowed the inclusion of the UAOC revival and establishment stage in the process of institutionalization of the UOC-KP, its eparchial structures, and facilitated the identification of external and internal determinants of the autocephalous movement on its path to the Tomos proclamation in 2018. The author clarified the conceptual and categorical framework. Historically and in the modern period, the Kyiv Metropolis has been represented by various Orthodox denominations, whose self-designation reflected the essence of their canonical and jurisdictional structure de facto or de jure. The desire of Ukrainians to preserve their national and ceremonial identity, and to emphasize the connection with Kyiv Christianity, different from Byzantine and Moscow, is retained in the names «Ukrainian Autocephalous Orthodox Church», «Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate». Instead, jurisdictional subordination to the Moscow Patriarchate is evident in the names «Ukrainian Exarchate of the Russian Orthodox Church», «Ukrainian Orthodox Church». The name of the latter concealed jurisdiction of the Moscow Patriarchate. In order to avoid terminological confusion, it was considered expedient to use the name «Ukrainian Orthodox Church in the subordination of the Moscow Patriarchate» and use the abbreviation UOC (MP). It should be noted that all self-designations were used in chronological limits of their functioning. The term «Ukrainian Orthodoxy» is used, by which we understand the national focus of denominations and the unity of ecclesiology and ceremony. It is believed that the bearers of this tradition are the UOC-KP and the UAOC. Using the term «Orthodoxy in Ukraine», we meant all Orthodox denominations in Ukraine, including UOC (MP). The term «constitution» is applied to the establishment of the Local Ukrainian Orthodox Church, acknowledging that the church, with its millennial history, was not newly created but transitioned to a new developmental stage upon attaining autocephalous status. The study identifies conceptual foundations of institutionalization of the UOC-KP in the context of establishment of Ukrainian-centricity and prospects for obtaining autocephalous status in the Ecumenical Orthodoxy. The problem of jurisdictional domination of the Moscow Patriarchate in Ukraine has been allocated. It was unable to adapt to the new challenges generated by the destruction of the USSR, offering the illusion of autocephaly in the form of a broad autonomy of the UOC as part of the structure of the Moscow Patriarchate. The anti-canonical Kharkiv Council (1992) only deepened the internal confrontation within the UOC (MP). Despite the election of a new Primate, Metropolitan Volodymyr (Sabadan), it was not possible to localize the autocephalous moods of the clergy and believers, so it rather pushed them to support the autocephalous movement. The UAOC revival corresponded to the national aspirations of Ukrainians to build an independent state and occurred through the interaction of nationally oriented social and political forces and clergy. Its fundamental basis was considered to be the Autocephalous Orthodox Church.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- 1. Хоміцький В. Особливості інституалізації УПЦ КП в період становлення незалежності України (1991–1993 рр.). Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. Вип. 2. Ч. 1. Тернопіль, 2018. С. 142–148.
- 2. Хоміцький В. Передумови утвердження українського православ'я в Західній Україні наприкінці ХХ ст. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. Вип. 2. Ч. 1. Тернопіль, 2019. С. 153–164.
- 3. Хоміцький В. Інституалізація УПЦ КП в Західній Україні (1992–2018 рр.). Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. Т. 35. Кам'янець-Подільський, 2022. С. 262–283.
- 4. Хоміцький В. Діяльність православних монастирів на території Західної України (1992–2018 р.). Південний архів (історичні науки): збірник наукових праць. Івано-Франківськ, 2022. Вип. 37. С. 106–116.
- 5. Хоміцький В. Культурно-освітня діяльність УПЦ КП в Західній Україні в період 1992–2018 рр. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2022. Вип. 52. Том 3. С. 27–40.
- 6. Хоміцький В. Освітня діяльність УПЦ КП в Західній Україні в період 1992–2018 рр. Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. Чис. 27. Луцьк, 2022. С.116–123.
- 7. Хоміцький В. Деструктивна діяльність в Україні УПЦ МП в період 1992–2022 рр. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2022. Вип. 53. Том 2. С. 47–58.
- 8. Khomitsky V. Prerequisites for the Creation of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (1989–1990). Journal of Education, Health and Sport. Online. 29 November 2024. Vol. 74, p. 61678. URL: <https://apcz.umk.pl/JEHS/article/view/61678>

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0123U101108

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бистрицька Елла Володимирівна

2. Ella Bystrytska

Кваліфікація: д. і. н., професор, 09.00.11

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6844-691X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Луцан Ігор Васильович

2. Ihor V. Lutsan

Кваліфікація: к. і. н., 09.00.11

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-2341-069X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Код за ЄДРПОУ: 02071240

Місцезнаходження: вул. Коцюбинського, буд. 2, Чернівці, 58012, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Смирнов Андрій Іванович

2. Andriy I. Smyrnov

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3478-7468

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Острозька академія"

Код за ЄДРПОУ: 22554101

Місцезнаходження: вул. Семінарська, буд. 2, Острог, Острозький р-н., 35800, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Зуляк Іван Степанович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Зуляк Іван Степанович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Федорів Ірина Олегівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна